

mnohem spíše poměry politické, dočasný poměr sil jsoucích pro rozluky a proti ní. Že ovšem nebude církvím ponechán všechen jich dosavadní majetek s neobmezenou způsobilostí nabývací, jest samozřejmo.

Nebezpečným však zdá se mi, že v otázce odluky má býti předem, jak několikrát v tisku bylo zaznamenáno, jednáno se stolicí papežskou. To by potvrzovalo zásadu, že odluka jest namířena v první řadě proti církvi katolické, že však oním jednáním jí má býti zlomen hrot. Odluka jest vnitřní záležitostí republiky československé, jí má býti provedena pouze zásada rovnosti občanské, uskutečněn ideál státu, ke všem svým občanům stejně spravedlivého. Z toho důvodu zákon odlukový není a nemůže býti zákonem výjimečným, nýbrž právě naopak, zákonem, jež i v otázce poměru státu k církvím provádí všeobecné zásady právní. Odluka v republice československé provedena býti musí a provedena bude, důsledně a spravedlivě, doufejme však, že zároveň i dokonaleji, než tak činí návrh Bartoškův

Literatura.

Dr. August Naegle: *Kirchengeschichte Böhmens*. Druhý díl prvního svazku, jež pojednává o době prvých počátků křesťanství v Čechách. Vydán v r. 1918, str. 517; celek rozdělen ve 4 kapitoly, z nichž zejména druhá jest značně obsáhná, tvoříť události doby sv. Václava hlavní část obsahu celé knihy. Připojena též jest předmluva, v níž autor uvádí zásady celého díla, žel, že tyto — zejména pokud šlo o otázky církevní a národnostní — nebyly dodrženy. — Nutno však konstatovati i určité přednosti, které spis má vůči předcházejícímu, jak jeví se hned hojně tentokrát sebranou literaturou, a to nejenom německou, ale i českou. Rovněž rozbor některých událostí neb pramenů — tak zejména rozbor legend o sv. Václavu — se autoru velmi zdařil. — S druhé stránky se však zdá, že, ač spisovatel věnoval velkou péči době i osobě sv. Václava, přece jí a zejména roli, jakou vlastně hrála osoba sv. Václava v dějinách našich neporozuměl. Nechápe naprosto situace, která tehdy v Čechách byla, kdy zde panovala úplná roztráštěnost a nevědomuje si, že Václav jest vlastně pouhým malým knížetem. — Naegle počíná s líčením křesťanství již za doby Spytihněva a Vratislava a klade důraz na církevní rys politických událostí a na vliv blízké říše německé. — Odmítá mínění Novotného, jakoby Čechy patřily v té době ke slovanské liturgii, rovněž Kryštofkovo, a hlásí se zde ke stanovisku Vondrákovu. — Dobu sv. Václava počíná nejprve vyličením nejdůležitějších rysů osoby sv. Václava, ty pak způsobem až příliš rozvlácným (hojně citován Teuffel a Delehaye) vyložil všeobecně známou skutečnost o nesnadném seznání historické pravdy v legendách. — Vlastní však rozbor těchto legend, a to: staroslovanské, známé ze tří recensí, dále latinských — Gumpoldovy a na ní spočívajících ostatních — *Crescente fide*, *Oportet nos* — se mu velice zdařil. Pokud týče se práce Gumpoldovy, odporuje Pekaři, který se domnívá, že Gumpoldova legenda jest kratším zpracováním legendy *Crescente fide*. — Rozebrav ještě práci legendární mnicha benediktinského Laurentia přechází k legendám o sv. Ludmíle a k událostem její bytosti se týkajících. — Z mládí Václavova popisuje křest, ustřížení vlasů, které srovnává s obřady i u jiných národů, při nichž připojováno též odstřížení vousů — *barbarioria* — konečně jeho vychování a vzdělání. — Za

rok nastoupení uvádí r. 922. Soudí tak ze zpráv o pobytu vojsk s Arnulfem v Čechách; než domnívá se, že Arnulf v Čechách osobně nebyl. — Hned po nastoupení Václavově vzniká spor jednak mezi ním a jeho matkou — hlavně v otázkách církevních, jednak s některými velmoži, kterážto neshoda stala se mu později osudnou. — Za něho rozvoj církve dál se pod vlivem církve i říše německé, kteroužto církevně-právní závislost na církvi řízenské prý mimo jiné dokazuje též stavba kostela sv. Víta a její povolení biskupem Tutem. — O stavbě samé zmiňuje se Naegle velmi obšírně, žel, že zde propuká od počátku tu více méně skrytá politická tendence, která od počátku hadovitě vleče se celým dílem až do posledních slov... — Kostel sám vystaven byl v podobě kruhovitě a Naegle soudí, že to byl vůbec první kostel — nevyjímaje ani kostel v Levém Hradci, toho typu vystavený v Čechách. — Kromě závislosti církevní, byla pak zde i závislost politická, a Naegle vzpomíná hned doby Karla Velikého, by přešel k výpravě Jindřicha I., která platila odbojnému a politicky nespolehlivému Boleslavu, jelikož Václav prý nikdy neporušil poměr řádného vasala, jak vyjádřen je slovy utilis, fidelisque. — V § 5. pojednává se o smrti Václavově. Děj je známý; Naegle soudí, že Boleslav nebyl iniciátorem bratrovražedného činu, rovněž pak o matce Václavově míní, že nevěděla ani neměla účasti ve vraždě. Jest však přirozené, že podobná událost měla v zápětí politický převrat spojený s pronásledováním přátel Václavových. — Václav záhy po své smrti byl ctěn co mučedník a světec od celého národa a kult jeho šířil se pak i k jiným národům, tak k jižním a východním Slovanům. Úřední prohlášení za svatého stalo se prý r. 1170, papežem Alexandrem III. Naegle popírá možnost, že by Václav byl prohlášen za svatého na synodách řeckoslovanských biskupů, případně na zemském dni. Z dodatku nejzajímavější je líčení Naegleho o odporu německých zástupců, by zřízen byl pomník sv. Václava, spolu s citáty „Bohemie“ a „Prager Tagblattu“. A tak vyplývá z líčení, že jak praví Naegle, jen k vůli kultu sv. Václava — který ukázal se býti opravdovým otcem Němců i Čechů — neúčinná německá levice nic víc — (!) než že zůstala mimo jednání. — Tím končí Naegleho historický rozbor doby sv. Václava a v kapitole další (III.) líčí dobu Boleslavů poměrně stručně, by navázav na snahy jednoho z nich v poslední kapitole téměř stostránkové vylíčil založení biskupství pražského. — Papežský list o založení, který zachoval nám Kosmas, jest dle Naegleho padělkem, pocházejícím z kruhů nepřejících slovanské liturgii. — Jest přirozeno, že po té ještě dva činitelé přicházejí v úvahu, a to: král německý, o němž Naegle vykládá, že jeho snaha udržeti si vliv na osazení stolce biskupského byla součástí jeho programu, který směřoval k rozvoji křesťanství a k získání operných bodů, druhým pak činitelem byl biskup řízenský, z jehož odporu — není zde dosti objasněna však jeho příčina — dle líčení Naegleho vyplynula zdoluhavost celého jednání. Největší vliv měl v této době beze sporu zeměpán. Naegle všímá si i zvyků lidových, konaných při podobné události. — Jak tomu bylo v případě náhlého rozšíření říše, což se stávalo, nastoupil-li silný panovník, s rozsahem a právomocí pražského biskupství, je nejisto. Zdá se, že se i právomoc ta rozšiřovala současně s mocí státní. Podobný případ udál se u nás po porážce Maďarů — než Naegle popírá možnost, že by se byl vévoda český zmocnil Moravy. O moravském biskupství soudí, že Morava měla své vlastní již v době založení pražského a že toto neovislo trvalo až do 11. století. — Další život církevní dál se dle něho pod vlivem německým — ba byl pouhou jeho kopií, poněvadž srdce toho hnutí leželo v říši německé.

Božetěch Pešek.

Jan Heidler: Čechy a Rakousko v politických brožurách předbřeznových. XXXIV. číslo Novočeské Bibliotéky. 220 str. Nákladem musea král. Českého a Matice České, 1920. — Tímto dílem autor se pokusil splatiti dluh české vědy historické době předbřeznové a počátkům boje českého národa o politické obrození. Snaží se objasniti způsob politického boje předbřeznového a zejména rozšiřování nových myšlenek v době, kdy byla v císařství naprosto zakázána svoboda slova, kdy ne-

bylo novin atd. Výsledkem těchto otázek, jež vedly k studiu brožur předbřeznových, jest tato kniha. Oposice proti vládě Metternichově jest dvojího druhu: stavovská na sněmech a oposice brožur. Autor klade oposici brožurovou nad oposici stavů. Jest to pochopitelné, uvážíme-li, že oposice brožurová byla mnohem starší, měla bezprostřední vliv na lid, u nás byla mnohem nacionálnější a tím přirozeně účinnější. Nehledě k významu brožur autorů německých — zejména nejlepší z nich brožura bar. Andriana „Österreich und dessen Zukunft“, jež všeobecný program doby předbřeznové vyslovila v plném obsahu již r. 1842 — jsou to brožury českých autorů — především brožura hr. Lva Thuna, Kampelíka a dr. Štrobacha — jež vykonaly mnoho pro uspíšení pádu absolutistické policejní vlády Metternichovy a jimž máme co děkovati za jejich zásluhy o rozšíření národního uvědomění. Ze všech pěti otázek doby předbřeznové — všeobecný program, otázka ústavní a státoprávní a hlavní problémy zahraniční politiky — zajímaly autory českých brožur, zejména otázka národnosti a jazyková, otázka slovanská a otázka ústavní a státoprávní. Autoři brožur nejméně rozuměli otázce státoprávní, protože vlivem osvíceného absolutismu a vlivem centralismu, jenž nedovoľoval ani vědecky se touto otázkou zabývat, byly státoprávní znalosti předbřeznové generace ubohé. Jasně vědomí o pojmu „česká koruna“ vůbec chybělo, takže pozoruhodno jest po této stránce jedině brožura vůdce stavovské oposice na českém sněmu — hr. Deyma, jenž měl aspoň přesně vyhraněné vědomí ústavní. Mnohem zdařileji byla zpracována otázka národní a jazyková. Obě skupiny — autoři stavovští a autoři lidoví — se shodovaly v zásadě úplné rovnoprávnosti jazykové ve školách, ale každá ji jinak odůvodňovala. Stavovští autoři theoreticky, mravně, kdežto autoři lidoví čistě prakticky, politicky, snažíce se opatřiti důkladný právní podklad svým požadavkům ve sbírání a otiskování zákonů a nařízeních o veřejných právech českého jazyka od vydání Obnoveného zřízení zemského r. 1627. Zásadu rovnoprávnosti v úřadech se odvážili provésti pouze hr. Lev Thun, dr. Kampelík a dr. Štrobach, jehož práce však nebyla vytištěna. Slabě byla řešena otázka slovanská. Autoři se dali svěsti politickým romantismem v neživotný plán slovanského Rakouska a ani vlivu Havlíčkovu se nepodařilo zastaviti neblahý vliv tohoto publicistického řešení slovanské otázky na praktickou politiku českou. Ostatními otázkami se zabývali čeští autoři nepatrně, zejména problémům zahraničním věnovali velmi málo pozornosti. Autor připojuje velmi poutavé a zajímavé líčení doby, v níž brožury vznikaly a nepopíratelnou cenu své práce zvyšuje připojením chronologického seznamu předbřeznových brožur. Drtina.

Dr. František Stejskal: **Přehled církevních dějin českých.** (Otisk z III. sv. Bohověd. slovníku. — Praha 1920. — Kotrba. — Str. 24 dvojsloupcově, Kč 3.50.) — Stejskal napsal do Bohovědného slovníku stať, kterou sice nadepsal, jak výše bylo uvedeno, ale ve skutečnosti jsou to stručné dějiny biskupů a arcibiskupů. Autor nepochopil svého úkolu, píše spíše agitační článek než vědecké pojednání. Rozbírati podrobnosti není tu možno. Dějiny rozděluje na dobu misí (do 973), pak období církev. zřízení, oprava rozvoje (973—1344), dále arcibiskupství (1344—1420), bouří náboženských (1420—1561), katolické obnovy a restaurace (1561 až 1773) a novou dobu, v níž rozeznává: josefinismus (1773—1868), skrytý boj proti církvi (1868—1918) a zjevného boje proti církvi (1918—1920). Již tedy dělení jest velmi nekritické i s hlediska katolického, ale autor ve své klerikální zaslepenosti nešetí ničeho, co jen trochu snahám církevním nevyhovělo (na př. ani snížení věku zletilosti). A tento způsob psaní se stupňuje, až v době nejnovější propuká ve vyslovené zášti. Škoda této staťi, jež nikterak nepřispěje k povznesení vědecké úrovně Bohověd. sborníku. Ca.

Česká Věda. Kritický měsíčník (!) Ročník (!) II. 1915—1918. Praha 1920. Melantrich. 8°. Str. V + 408. — Dvě absurdnosti v titulu zavinila snaha udržeti dřívější podtitul, ač titul — s povděkem to dlužno konstatovati — byl změněn, jak se jazyku českému sluší. Tento svazek má

podati přehled českého vědeckého studia v době válečné. S radostí lze uvítati snahu vydavatelstva, že navázalo na první ročník, než nebylo tak učiněno metodicky. Především jednotlivé referáty jsou podány nestejně. Někde jsou podány zprávy o každé jednotlivé práci zvláště (tak veškeré referáty z oboru věd právních a státních), jindy snaží se referent vystihnouti celkový ráz studia ve válečné době. Metoda první byla by sice vhodnější, ale nelze ji dodržeti v referátech za tak dlouhé období. Kardinální vadou však jest, že redakce neudržela jediné metody a tak se shledáváme velmi často se dvojím způsobem referování vlastně o témže předmětu.

Obor věd právních a státních vyšel při referátech vlastně velmi dobře až na to, že byly jeho části bezdůvodně roztrženy na tři části a referát o studiu právních dějin byl přiřazen k historii. Ostatně nesystematičnost jest chybou celého svazku a dopadly jiné obory ještě nepoměrně hůře. Doporučovalo by se tudíž příští svazek (patrně 1919—1920) řádně utřídit a spíše vylíčiti celkové proudy v našem studiu vědeckém, než referovati o jednotlivých pracích. Jinak tento nepřehledný svazek přece nám za pomoci svých jmenných rejstříků leckdy poskytne nejdůležitější informace o knihách vydaných za války. Ca.

Viktor Dvorský: **Němci v československé republice.** Zvláštní otisk z čas. „Národ“. Státověd. spol. Praha 1920. — „Mírové smlouvy“, čís. 4., 16°, str. 20. — Pojednání Dvorského o Němcích v našem státě má tu velikou přednost, že nesnaží se pouze zjistiti fakta pro otázku, jež denně a obyčejně nikoliv právě šťastně bývá řešena, nýbrž že autor pokusil se vystihnouti příčiny a z výsledků svých úvah dedukuje pak i směrnice politiky národnostní. Úvodem poukázal na skutečnost, že každý národní stát při svém osvobození nebo když dorůstá do přirozených hranic svého území, musí se nutně zabývatí otázkami národnostními, jelikož v jeho území ocitnou se větší či menší zlomky jiné po případě i jiných národností, než která jest základem státu. Jsou to jednak reliktní zbytky zaniklých národností, jednak okrsky geografického přechodu či přesuny za přirozenou hranici národnostní, ale hlavně — a to jest také případ nás — „vždycky doba úpadku národního a státního, ba i doba vnitropolitických poklesů moci domácího národa způsobuje, že se v jeho zemích zahostují živly cizí“. Prvé dva případy cizích národností na území národního státu neskytají obyčejně politických obtíží: reliktní zbytky bývají pohlceny a spíše jich využívá zahraniční agitace k politickým machinacím, kdežto okrsky přechodu spíše umožňují rozšíření území za hranice přirozené. Tím způsobem dostala se k Československu Podkarpatská Rus. Za to „příchod cizích živlů“, jak výstižně to označuje Dvorský, vždy uvádí politiku národního státu v kolísání, a zvláště stát, který teprve před nedávnem dobyl si zpět samostatnosti, musí se nezbytně zabývatí řešením národnostních otázek, jichž původ nese datum doby útisku. — Na území republiky československé jsou tři cizí národnosti: Poláci, Maďari a Němci. Než význam Poláků a Maďarů klesá vůči hledě den ode dne a nyní po neblahém roztržení Těšínska (na Oravě a ve Spiši nebylo Poláků) polská národnost ztratila jej docela. Maďari pak poklesnou na nynější stav Poláků za nedlouhou dobu. Důkazem slabosti jest vlastní jejich přesvědčení, jež jim kázalo při volbách krýti se Němci. Tím ovšem není řečeno, že maďarská agitace nemůže a není nebezpečna republice. — Za to německá národnostní otázka musí býti řešena, ale jak dovozuje dále Dvorský, i ona přestane býti pro republiku otázkou, bude-li se naše politika bráti cestou přirozeného rozvoje. Jest jisto, že německá politika chce ponechatí krajiny s většinami německými jen tak dlouho při našem státě, pokud jim fysicky bude nemožno se odtrhnouti. Proto zápas o české země trvá, ač jest ovšem jisto, že se chýlí ke konci a Dvorský odhaduje jeho trvání asi na půl století. Co do posice, jest postavení české příznivější, neboť Němci jsou původem národ vlhkého podnebí lesního a oceánského, kdežto Čechoslováci pocházejí ze suchých a te-

pých oblastí stepních, položených nepříliš nížko a z nevysokých pahorkatin. Tito jsou tudíž zvyklí příkrým rozdílům teplotním a mají proto schopnost obývat krajiny československé, čehož ovšem Němcům při jejich fyzických vlastnostech úplně se nedostává. Patrně také splynutím Čechoslováků se slovanským horským a snad i předhistorickým obyvatelstvem dostalo se novému živlu těch prvků životní vzdornosti, proti nimž mohou Němci postavit pouze jednostrannou vitální schopnost nepodepřenou schopností shodnouti se s klimatem. Tím lze vysvětliti historický zjev, že poměrně malý národ český odolal všestrannému a početně velmi silnému útoku německému, třeba že Němci měli na své straně jak české panovníky a habsburský absolutismus i česko-bratrské tolstojovství. Dvorského obvinění učení Bratří není nové, častěji již se vyskytlo v úvahách o našich problémech náboženských. A vskutku, nehledíme-li zaujatě na tuto otázku, posuzující ji zcela nestranně, můžeme říci, že bylo tragickou vinou jejich náboženství, že ani nedali nové síly husitskému směru, ani sami se neupevnili, aby mohli odolati vnikajícímu německému luteránství. Právě tento německý směr posílil Němce v Čechách a přispěl k nové germanisaci a jen to, že germánský kmen osudně se mylí, neuvědomuje si příslušnost českých zemí k jihovýchodní Evropě. Proto také tvrdí Dvorský, nezdařila se akulturace českého obyvatelstva v širším rozsahu, neboť střety se tu dva směry: západoevropský s jihoevropským, při čemž nutně tento zůstane vítězem, jelikož drží krajiny sobě příslušné. Tu poukazuje autor i na to, že mnohem ostřejší konflikt vzniká mezi Čechoslovany a židy, poněvadž oba jsou příslušníky téhož směru. Otázka židovská, která jest v našich zemích spjata s otázkou německou, zasluhovala by ovšem nestranného řešení samostatného a nikoliv, jak to autor učinil, několika narážek. — Dvorský uzavíraje své velmi zajímavé pojednání dedukuje, že vnější politika německá nezbytně se mine cílem. Proto nedomůže se též vnitřní ovliv v republice, leda že by česká politika resp. české strany politické jí k němu dopomohly chtějíce jich použití pro své cíle. Než to jest jediné, ale zajisté veliké nebezpečí, které se strany německé republice hrozí. Ca.

Dr. jur. Jan Kapras: **Přehled právních dějin zemí české koruny.** Díl první: Právní prameny a dějiny státního zřízení doby předbělohorské. — V Praze 1921. — Nákl. vlastním. — 8°. — Při vydávání pomůcek pro studium vysokoškolské jest zajisté velmi obtížno spojití vysokou úroveň vědeckou pojednání spolu se stránkou výchovnou, jež by vyhovovala posluchačům, kteří přešli přímo ze střední školy na školu vysokou. V knize Kaprasově došla tato otázka šťastného vyřešení. Prof. Kapras na podkladě svých obsáhlých Právních dějin a máje bohaté zkušenosti učitelské zpřístupnil látku právních dějin českých pro posluchače prvých semestrů ve svém „Přehledu“. Základní rozdělení své knihy ponechal nezměněno: líčení historických period dělí se tu opět na tři oddíly: o území a obyvatelstvu, o ústavě a správě. V oddílech těchto byly některé kapitoly spojeny v jednu. Prof. Kapras uvádí ve svém přehledu jen nejdůležitější, při čemž však hledí k tomu, aby posluchač učinil si jasný obraz celkového vývoje. Děje se tak zvláště při líčení vývoje královských a stavovských úřadů, rady, zemského soudu a sněmů, jež jsou partiemi pro začátečníka dosti obtížnými. Jeho „Přehled“ však získává na ceně zvláště připojením literatury, rozděleného podle předmětu. Tím kniha stává se cennou i pro rychlé orientování se o jednotlivých otázkách zvláště při nedostatku bibliografických našich pomůcek a známé těžkopádnosti bibliografie Zibrtovy. Je třeba však upozorniti i na vhodnou úpravu tiskovou, jíž kniha také na svých přednostech získává. Kniha Kaprasova mohla by tu býti po všech svých stránkách vzorem. Rr.

JUC. Frant. Vřátka: **Hnusné probuzení.** Uvahy a studie (!) o zahraniční politice dneška a zítřka. — V Kolíně 1921. — Nákl. autorem. — Cena 2 Kč. — 16°. — V dobách vzrušených, jako je při-

tomná, objevují se zjevy, které jsou později těžko vysvětlitelné, neb vůbec nevysvětlitelné, které jsou však také odstrašujícími. Podobného rázu je brožura „Hnusné probuzení“. Nemohla by se objeviti v dobách normálních. Autor (máme-li se vůbec brožurou zabývat) nevytkl si žádného vyššího hlediska, kterého i politické a stranické brožury vyžadují. A tak následují po sobě bez spojitosti nesouměrně kapitoly: „Jak absorbovala sociální demokracie český národ“, „co soudí Widukind o psychologii Němců a Slovanů“ vedle „Vzrůstu Spojených Států Severoamerických“. Vrcholem brožury, jež má obsahovati „úvahy a studie o zahraniční politice dneška i zítřka“, jest kapitola „Moje legitimace“, kde se autor dovolává svých předků, kteří mu mají přispěti v jeho „kritice“ o politické situaci v Československé republice. Kapitoly této bylo ovšem třeba po kapitolách předcházejících, ve kterých autor lituje zániku Rakouska. „Hnusné probuzení“ působí skutečně odstrašujícím dojmem. Tím spíše jest litovati, že se objevila tato brožura na knižním trhu, protože autorem jejím jest — právník. —m—

Zprávy.

Seminář prof. Hennera z práva církevního. Proti dřívějšímu bylo letošní seminární cvičení z práva církevního konáno dvě hodiny týdně po dva semestry, letním semestrem počínajíc, a stejně bude upraveno i příště. Stalo se tak na přání, projevená z řad posluchačů a tlumočená v loňském ročníku „Všehrdu“. Není pochyby, že toto rozšíření je značným krokem ku předu za ideálem, aby sem. cvičení stala se zdárným počátkem vědecké práce, k čemuž by si bylo ještě přáti, aby seminární knihovna byla co možná brzy uvedena do pořádku a stala se častěji přístupnou členům semináře. Pak bude jistě možno pracovati v seminářích účelněji, s výsledky neporovnatelně lepšími. Práce byla rozvržena na 2 semestry, jak už bylo řečeno. Letní semestr 1920 byl věnován hlavně dějinám a důkladnému studiu pramenů poznání práva círk. po stránce vnější, aby členové nabyli potřebné zručnosti. Tím by se tato část podobala, ovšem v větší měřítku, „Čtení pramenů“, jež koná prof. H. pravidelně v zimním semestru. Nad to však bylo přihlíženo k pomůckám a k nejdůležitější literatuře. Když takto byl dán pevný základ k další práci, bylo přikročeno k oddílu druhému, totiž ke čtení a výkladu zákonů, vztahujících se ku právu patronátnímu, v pořádku legálním. Thematu tohoto nezvolil prof. H. zcela nahodile. Kdo se zabýval círk. právem, ví, že patronát je z nejzajímavějších a nejdůležitějších institutů práva círk. V době přítomné nabyl tím větší důležitosti pro nás, poněvadž před provedením odluky státu a církve bude vyžadovati odpovědi otázka, zda by alespoň pro přechodnou dobu nebylo dobře, zachovati si na zřízení církve katol. ten vliv, jež až dosud právo patronátní zabezpečovalo. Uvážíme-li slovenské poměry, kde lid namnoze podléhá vlivu kléru, takže tento by ho snadno mohl zneužiti k protistátní agitaci, jak ostatně se také stalo se strany maďarských biskupů a kněží, a vzpomene-li, že naši někteří sousedé jsou